

Sas Ede: Pósa Lajosról

A költőnek, ti többi emberek, szobrot emelni ne siessetek; csak ha elmúltak hosszú századok s hozzá hasonlót még nem láttatok – énekelte az ércszavú, zordon bárd, Vajda János.¹ Ez a vers jut az eszembe, Pósa Lajosról írván, aki ravatalán fekszik. Hozzá hasonlót én igazán nem láttam, nem ismerek a magyar irodalomban. Nem az egész irodalom fölé akarom őt ezzel emelni; nem munkáinak értékéről beszélek – de nem tudok hozzá foghatót, aki oly testestől-lelkestől poéta lett volna, mint ő. Egy ember, aki csak a költészetért, csak a költészetnek él; akit ezen kívül e világ egyéb gyarló dolgai teljességgel nem érdekelnek; legkevésbé törődik pedig a saját maga ügyeivel és érdekeinek szolgálatával – csak a legendás, trubadúros időkben találjuk ennek párját, vagy még ott se. Még a sas is, amely fölfelé repül a napsugár régióiba, a földre szegzi szemét, zsákmányt keresve – Pósa Lajos a költészet egében szárnyalva, csak fölfelé, csak a napba nézett mindig. Szinte nem is élt ebben a világban, ahonnan most elköltözött: ahonnan nemes, ősz alakja olyannyira fájdalmasan hiányozni fog azoknak, akik őt ismerték – mert akik őt igazán ismerték, azok végzetlenül megszerették.

Pályája, kivált kezdetén, sok küzdelemmel volt egybekötve, de azért gyönyörű volt – egész az apoteózisig, amelyet látni még életében megadatott neki. Jubileumát értem, amelyet pár hete ült meg a magyar gyermekvilág: virággal borítva el legnépszerűbb dalnokát, a gyermekszobák bűbajos királyát.

Az út, amely eddig a tündöklő napig vezette: egy bogárhátú kis kunyhóból indult ki a Balog partjáról; a Gömör megyei Radnóton született a poéta, egyszerű köznemesi családból.

Tanítói oklevelet szerzett magának, de hát, ismétlem, nem az az ember volt, aki más is lehetett volna, mint költő. Ha valaha valakit csillag vezetett; ha valaha valaki csak keble Istenéhez akart áldozni: úgy az Pósa Lajos volt.

A tanítóságot otthagyván, nem sok időt töltött a szegedi újság szerkesztőségében: hiszen az újságírás talán még messzebb eső foglalkozás a költészettől, mint a tanítóság. A dalforrás, amely lelkében oly gazdag volt: Szegeden termette első, gyönyörű gyöngyeit. Ott írta Apró történeteit, ezeket a kis drámai képeket: igazán egy-egy könnyfakasztó tragédiát, dalba foglalva. S ott, a Tisza parti nagyváros hamisítatlan magyar levegőjében röppentek ki lelkéből azok a gyönyörű népdalok, amelyek élni, zengeni fognak, valameddig csak magyar ajkon magyar nóta zeng.

Akadtt egy kongeniális társa: Dankó Pista, a híres cigány, aki dalszárnyakat kölcsönzött a Pósa verseinek. Vagy az ő versei adtak szárnyat a nótaköltő muzsikájának? Minek kutassuk? Ők ketten nagyszerűen kiegészítették egymást; lelkük eggyé olvadt, együtt repült a nótában, mint a Dioszkurok². Pósa Lajos öregbetűs írásban elhozta a szegedi Hungária³ szálló asztalához a verset: Vásárhelyi sétatéren Béla cigány muzsikál – s a zseniális barna fiú magához ölelte a hegedűjét, ráhajtotta göndör fejét és kipengette a minden szíveket elringató dallamot...

*

A szegedi fényes, fehér éjszakáknak azonban vége szakadt: a népdalköltőt hivatása más térre szólította, az ország fővárosába. Arra a térre, amelyen örök érdemét szerzett magának a magyar irodalomban. Megindították Az Én Ujságomat, annak szerkesztőjéül hívták Budapestre Pósa Lajost. Milyen komoly és nemes ambícióval végezte ezt a munkáját! Úgy vigyázott az ő kis olvasóira, mint egy szeretetteljes kertész a virágaira, hogy csak napfény érje őket és áldás; csak a jó és szép és nemes kultuszában nőjenek föl; a rossznak még csak árnyéka se zavarja meg őket. S ez a munka nem is volt hálátlan feladat; a gyermeksereg rajongással zárta szívébe Pósa bácsit; tudunk költőt, akinek népszerűsége az övével vetekedhetik a kicsinyek szemében?

Óriás szolgálatot tett Pósa Lajos a magyar gyermeknevelésnek; e gyermekek az idealizmus és a hazafiság iskolájába jártak nála.

Igen: idealista volt a szó oly teljes értelmében, ahogy azt csak elképzeltük. A legtisztább, a legnemesebb érzések dalnoka, aki lantját a legkomolyabban megbecsülte. El lehet mondani rá Endrődi Sándor versét: Neki a költészet nem volt sohasse játék, mindig szentnek tartotta... S amilyen őszinte és arany tiszta volt a költészete, olyan volt az ember is őbenne.

Példátlanul nemes szív és lélek; önzetlen és ideális jó barát. Akit ő megszeretett, az igazán meg volt szeretve. Mikor Dankó Pista betegeskedett: évek során át Pósa Lajos gyűjtötte és nagyrészt a magáéból adta neki délvidéki tartózkodása költségeit. S mikor a cigány poéta meghalt: Pósa Lajos hallatlan fáradozással összegyűjtötte a szobrára szükséges összeget. A cigánykirály hóféhér márványszobra most ott hallgat a szegedi Széchenyi-kert sötétzöld lomb lugasában; most is hegedűjére hajlik, mintha nótát akarna kipengetni. Pósa Lajos nem ír hozzá több verset; az elnémult hegedűből se pattan ki több hang...

Pályája mondom, gyönyörű volt, bármennyi tövis is érte; de azért térdig járt a rózsában is: a leghálásabb közönség, a gyermekszívek szeretetében. Minden gyermekszívben gyász van ma; Meseország várait bevonják feketével; Meseország királya meghalt. Mert valóban az volt ő: Meseország királya; szinte mesebeli alaknak látom őt: egy ember, akinek mindene: szenvedélye, életcélja, öröme, dicsősége, minden vagyona: a költészet, a dal. Nem mesebeli ember, nem mesebeli élet az ilyen?

S ez a mesés élet most válik mesévé igazán, mikor átolvad a halhatatlanságba: s a gyermekszobában élni fog Pósa bácsi alakja dalban és mesében örökké. A legszebb, legédesebb halhatatlanságát kapja meg a költő: amikor egy gyermekajkon az ő dala megcsendül; amikor egy gyermekszív az ő versikéire örömmel megtelik: az lesz az ő halhatatlansága. Élni fog örökké az ő mennyországában: a gyermekek szívében.

Mélyen elgyászolhatja őt az irodalom – gyászolhatja, sirathatja – és irigyelheti.

Nagybányai Hírlap, 1914. július 21.

Legyzetek (KMI)

¹ szabad idézet, Vajda János *Tünnemények* c. versének utolsó két szakából vett sorokból; az eredeti 8 sor a következő:

„A költőnek, ti többi emberek,
Emelni szobrot ne siessetek.
Mert úgy lehet, még áll a büszke emlék,
Midőn dalát már régen elfeledték.

Halhatatlanok bírása az idő.
Csak akkor tudjátok meg, hogy mi ő,
Ha elmerültek hosszú századok,
S hozzá hasonlót még nem láttatok.”

² Castor és Pollux, a tengerjárók párfogói; emléküket őrzi az égen az Ikrék csillagkép

³ az eredeti szövegben „Európa” – nyilvánvaló elírás